

Międzynarodowa konferencja naukowa „Eine Quelle ständiger Missverständnisse? Selbst- und Fremdwahrnehmungen im Spiegel des polnischen und deutschen autobiographischen Schrifttums im Spätmittelalter und der Frühen Neuzeit (15.–18. Jh.)”, Würzburg, 17–18 IX 2012 r.

W dniach 17–18 września 2012 roku w Würzburgu odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pod tytułem „Eine Quelle ständiger Missverständnisse? Selbst- und Fremdwahrnehmungen im Spiegel des polnischen und deutschen autobiographischen Schrifttums im Spätmittelalter und der Frühen Neuzeit (15.–18. Jh.)” („Źródło nieustannych nieporozumień? Postrzeganie siebie i „obcych” w polskim i niemieckim piśmiennictwie autobiograficznym w późnym średniowieczu i w czasach nowożytnych (XV–XVIII w.)”. Symposium zostało zorganizowane przez Polską Misję Historyczną w Würzburgu we współpracy z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu i Uniwersytetem Juliusza Maksymiliana w Würzburgu dzięki wsparciu Polsko-Niemieckiej Fundacji na rzecz Nauki oraz Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Monachium. Patronat nad spotkaniem objął Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Monachium.

Zamierzeniem organizatorów było podjęcie kwestii postrzegania siebie i obcych w świetle polskiego i niemieckiego piśmiennictwa z epoki średniowiecza i czasów nowożytnych. W związku z tym obrady prowadzone w języku polskim i niemieckim podzielono na następujące panele: Ego-Dokumente als Forschungsquellen (Egodokumenty jako źródła do badań), Zwischen Politik und Privatsphäre (Między polityką a życiem prywatnym), Reiseberichte und Tagebücher (Relacje z podróży i pamiętniki), Das Bild vom Fremden (Postrzeganie obcych), Autobiographische Motive (Wątki autobiograficzne).

Obrady symposium zainicjowała Renata Skowrońska, kierowniczka Polskiej Misji Historycznej w Würzburgu. Następnie Roman Czaja (Toruń) przywitał prelegentów i gości oraz wprowadził w tematykę symposium. Referat inauguracyjny wygłosił Stanisław Roszak (Toruń). W swoim wystąpieniu podjął próbę zdefiniowania egodokumentu. Omówił także przebieg badań nad piśmiennictwem przestrzeni prywatnej w nauce europejskiej, zwłaszcza włoskiej, niemieckiej, francuskiej i szwajcarskiej. Uczony przedstawił też polski projekt, który ma na celu utworzenie bazy danych samoświadectw, a następnie włączenie jej do badań europejskich, a nawet światowych. Kolejny prelegent Arvydas Pacevičius (Wilno) zaprezentował doświadcze-

nia badawcze związane z realizacją projektu „Lithuanian Egodocumental Heritage” (LEGODOK). Celem tego przedsięwzięcia jest udostępnienie litewskich egodokumentów w przestrzeni wirtualnej. W związku z tym jego realizatorzy inwentaryzują samoświadectwa oraz dokonują ich systematyki.

Po wprowadzeniu w problematykę samoświadectw zamysłem organizatorów było ukierunkowanie obrad na zagadnienia mieszczące się, zgodnie z nazwą panelu, między rzeczywistością polityczną a sferą życia prywatnego. Jako pierwszy wyniki swoich badań zaprezentował Andreas Rüther (Bochum). W wystąpieniu zatytułowanym „Geheimdiplomatie – Schauprozess – Medienkrieg. Polen-Litauen und der Deutsche Orden zur Konzilszeit” prelegent scharakteryzował stosunki między działaniami podejmowanymi przez Krzyżaków i stroną polsko-litewską podczas soboru w Konstancji (1414–1418). Badacz wskazywał, że były one następstwem dychotomicznego podziału na „swoich”, a więc chrześcijan i „obcych”, czyli pogan, do których strona zakonna zaliczała również ochrzczonych Litwinów. Kolejno w imieniu nieobecnego Jacka Wijaczki (Toruń) referat odczytał Markus Naser. Wystąpienie dotyczyło koniuszego wielkiego litewskiego Bogusława Radziwiłła (1620–1669), bohatera powieści Henryka Sienkiewicza, który powszechnie uznawany jest za zdrajcę. Badacz podjął próbę weryfikacji tego stanowiska. Panel zamknęła Joanna Kodzik (Toruń). Prelegentka analizując zapisy z dziennika Stanisława Augusta Poniatowskiego przedstawiła przebieg podróży księcia po Górnych Łużycach.

Kolejną sekcję poświęcono relacjom z podróży i pamiętnikom. Pierwszej części obrad tego panelu przewodniczył Janusz Tandecki (Toruń). Wolfgang Wüst (Erlangen) przedstawił zagadnienie samopostregania szwabskiego duchowieństwa w czasie rewolucji francuskiej. Problem ten został zaprezentowany na podstawie trzech przekazów źródłowych o charakterze pamiętnikarskim: zapisek przeora i archiwariusza opactwa benedyktynów w (Ober-) Elchingen, rękopisu „Geschäfts- Tagesbücher” autorstwa dziekana Austrii Przedniej oraz zapisek sporządzonych przez wikarego z Grosskissendorfu, późniejszego proboszcza w Adelsried i Zusmarshausen. Drugą prelegentką tego panelu była Julia Możdżeń (Toruń). Zaprezentowała ona wyjątkowe źródło jakim są zapiski rodzinne kramarza gdańskiego Jakuba Lubbego jako przykład samoświadectwa kramarskiego życia w Gdańsku w XV wieku. Następnie, w ramach tego samego panelu, uczestnicy sympozjum mieli okazję wysłuchać prelekcji Włodzimierza Zientary (Toruń) pod tytułem „Reiseberichte und Memoiren an der Schwelle des 17. und 18. Jahrhunderts”. Pierwszy dzień obrad zamknęła Magdalena Figuraniak (Opole). Młoda badaczka, bazując na twórczości autobiograficznej, przede wszystkim na dzienniku z podróży do Gdańska w 1773 roku i korespondencji z lat 1736–1786, przybliżyła sylwetkę Daniela Mikołaja Chodowieckiego (1726–1801), jednego z najpopularniejszych europejskich grafików drugiej połowy XVIII wieku.

Tematyka obrad drugiego dnia konferencji oscylowała wokół sposobu postrzegania różnorodnych aspektów szeroko definiowanej obcości. Jako pierwszy głos zabrał Adam Krawiec (Poznań). Prelegent poruszył kwestię poczucia odmienności. Na podstawie opisu z podróży po Europie autorstwa żyjącego w XV wieku Niklasa von Popplau, badacz wskazał, że tożsamość etniczna, czy też pochodzenie terytorialne w analizowanym przypadku miały mniejsze znaczenie niż identyfikacja stanowa. Wszelkie kompleksy, obawy i aspiracje były rezultatem awansu społecznego. W dalszej kolejności Fabian Brändle (Zurych), bazując na relacji alzackiego rzemieślnika z wizyty w Italii, przedstawił wyraźnie rysujące się poczucie odrębności religijnej. Natomiast referat Magdaleny Ujmy (Opole) ukazywał wpływ przedstawicieli obcych narodowości na rzeczywistość polityczno-kulturową Rzeczypospolitej w czasie panowania Jana III Sobieskiego. Swoje spostrzeżenia badaczka sformułowała w oparciu o „Pamiętniki z czasów Jana Sobieskiego” autorstwa Kazimierza Sarneckiego. Rozważania w tej kwestii podjął także Maciej Jędrzejewski (Warszawa). Prelegent zilustrował stosunek Christiana Friedricha Daniela Schubarta do Niemców i Polaków. Utalentowany osiemnastowieczny pisarz, żurnalista, muzyk i kompozytor, choć podziwiał Polaków, między innymi za szczególny patriotyzm, jakim się odznacжали, nie szczędził też krytyki pod ich adresem. Sekcji postrzegania odmienności zostało poświęcone również wystąpienie Jana Borma (Versailles) „Polenbilder in Herrnhuter Zeugnissen” oraz referat Winfrieda Romberga (Würzburg) zatytułowany „Fremd zwischen den Fronten. Die Chronik des Lehrers Johann Crantz aus Jülich über die Umbrüche der Französischen Revolution im Rheinland 1792–1818”.

Ostatni panel konferencji poświęcono motywom autobiograficznym. Wojciech Mrozowicz (Wrocław) zaprezentował wątki autobiograficzne występujące w śląskim dziejopisarstwie wieków średnich. Problematykę tę podjął również Constantin Groth (Würzburg). Zamierzeniem prelegenta było przedstawianie ksiąg handlowych z epoki późnego średniowiecza jako egodokumentów. W tym celu omówił *ricordanze* sporządzone przez norymberskich mieszczan.

Dwa dni niewątpliwie owocnych obrad podsumował S. Roszak. Badacz wskazał, że samoświadectwa stanowią niebagatelną część zachowanego materiału źródłowego. Przekazy te występują w różnorodnych formach, przyjmują różne konwencje. Dla historyka szczególnie istotna jest odpowiedź na pytanie o to co skłoniło ich autorów do spisywania samoświadectw i jakie informacje przekazywano za ich pośrednictwem.

Michalina Broda (Toruń)